

**МЕТОДИКА СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ
З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
З СИНДРОМОМ НЕГАТИВНОГО САМОПРЕД'ЯВЛЕННЯ**

Лимар Юлія Михайлівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри дошкільної та початкової освіти

Чернігівського національного педагогічного університету

імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна

У сучасних умовах вихователі дітей дошкільного віку в своїй роботі нерідко стикаються з проблемою негативних проявів у поведінці дітей. Досить часто вихователі не можуть правильно діагностувати те чи інше порушення у поведінці дитини та здійснювати відповідну соціально-виховну роботу з його подолання. Це зумовлює необхідність дослідження проблеми порушень поведінки та їх корекції у дітей дошкільного віку.

Психологічні особливості порушень поведінки дітей досліджували Л.С. Виготський, Л.І. Божович, Л.В. Занков, Д.Б. Ельконін та ін. Проблему профілактики й корекції порушень поведінки дітей дошкільного віку висвітлено у працях Н.П. Пихтіної, О.А. Стребелевої, С.А. Беличевої та ін.

Мета статті: проаналізувати передумови виникнення синдрому негативного самопред'явлення у дітей дошкільного віку й окреслити основні напрями соціально-виховної роботи вихователя дошкільного навчального закладу з його корекції.

На думку психологів (Л.І. Божович, С.Д. Максименка, В.У. Кузьменко), дошкільний вік є дуже важливим для формування моделей поведінки людини. Порушення поведінки й діяльності, які можуть виникнути, саме в цей період найкраще піддаються корекції.

На думку О.А. Стребелевої, «психологічний синдром – це комплекс взаємопов'язаних проявів (симптомів). Він характеризується певними умовам свого походження, високою стійкістю і специфічним напрямом розвитку, в процесі якого одні симптоми закономірно змінюються на інші» [2, с. 258].

О.А. Стребелева виділяє 6 психологічних синдромів, характерних для дошкільного віку, а саме: соціальна дезорієнтація, негативне самопред'явлення, сімейна ізоляція, хронічна неуспішність, відхід від діяльності, вербалізм [2, с. 259].

Розглянемо детальніше синдром негативного самопред'явлення. О.А. Стребелева зазначає, що негативне самопред'явлення (виконання певної негативної ролі) складається в дошкільному віці у дітей з особливо високою потребою в увазі до себе (тобто яскраво вираженою демонстративністю) [2, с. 263].

Дитина з синдромом негативного самопред'явлення порушує загальноприйняті правила поведінки свідомо. За допомогою негативних проявів у поведінці (грубощів, розпещеності, примхливості) вона привертає до себе увагу оточуючих: батьків, вихователя, дітей, інших дорослих.

На думку Н.П. Пихтіної, «якщо дитина не отримує достатньої кількості уваги, яка обов'язково потрібна для нормального розвитку, вона знаходить власний спосіб її одержання, демонструючи різні негативні прояви у поведінці» [2, с. 17].

Стосунки з дорослими у дитини з синдромом негативного самопред'явлення конфліктні. Нерідко спілкування з батьками у такої дитини зводиться до взаємних звинувачень, скандалів, істерик, між яким відбуваються короткочасні примирення.

Як зазначають вихователі-практики, майже у кожній групі дошкільного навчального закладу є одна дитина або декілька дітей з синдромом негативного самопред'явлення. Тому вихователь дітей дошкільного віку повинен розуміти психологічні особливості таких дітей, знати передумови, особливості діяльності та шляхи корекції цього синдрому.

Науковці виділяють соціально обумовлені та органічні причини порушень поведінки. Розглянемо передумови виникнення негативного самопред'явлення. За визначенням О.А. Стребелевої, передумови психологічного синдрому – це фактори, суттєві для його виникнення, які можуть мати генетичну, медичну або соціальну природу [2, с. 258]. Негативне самопред'явлення, на думку вченої, не передбачає наявності певної органічної основи. Досить часто цей психологічний синдром виникає у дітей, які з певних причин почали отримувати значно менше уваги від оточуючих, ніж раніше. Такі зміни можуть бути зумовлені вступом дитини до дошкільного навчального закладу.

Основними психологічними особливостями дитини при негативному самопред'явленні, на думку О.А. Стребелевої, є яскрава демонстративність у поєднанні з уявленням про те, що єдиний спосіб бути поміченим оточуючими – це викликати їхню роздратованість й обурення [2, с. 264]. Вона зазначає, що у дошкільному віці підвищена демонстративність, здебільшого, проявляється у формі розпещеності та примхливості. Позиція дитини з цим синдромом – це позиція «жахливої дитини», «хулігана» [2, с. 265].

У відповідь на негативні прояви у поведінці такої дитини дорослі (вихователь, батьки) роблять їй зауваження, карають, пояснюють правила поведінки, тобто виділяють її з-поміж інших дітей. Так вони сприяють формуванню стійкого переконання дитини в тому, що порушення правил – найбільш ефективний спосіб привернути до себе увагу. Така демонстративна поведінка стає для дитини звичною, вона отримує бажане – увагу оточуючих, нехай і в негативній формі.

Зазвичай негативне самопред'явлення не призводить до серйозних емоційних розладів, однак воно викликає труднощі у вихованні дитини. Психологи й педагоги переконують, що цей синдром при правильній поведінці дорослих добре піддається корекції [2, с. 266].

Методика соціально-виховної роботи з дитиною дошкільного віку з синдромом негативного самопред'явлення повинна ґрунтуватися на задоволенні її потреби в увазі до себе. Однак цю увагу потрібно приділяти

дитині тоді, коли вона гарно поводитьься. У такі хвилини необхідно приділяти їй увагу; виявляти зацікавленість її почуттями, переживаннями, діяльністю, успіхами; забезпечувати довірливе, емоційно насичене спілкування.

Коли дитина поводитьься погано, то її, навпаки, необхідно позбавити цієї уваги. Тоді вона зрозуміє, що своїми витівками, вона до себе уваги не приверне. Хоча не виключено, що на початку зміни стилю спілкування дорослих з дитиною вона може посилити негативні прояви у своїй поведінці. У такому випадку зауваження потрібно давати якомога рідше, а якщо провина серйозна, то покарання повинно бути не надто жорстким й емоційно нейтральним. Поступово такий розподіл уваги до дитини з синдромом негативного самопред'явлення призведе до усвідомлення нею інших шляхів отримання бажаної уваги.

О.А. Стребелева рекомендує з дитиною з негативним самопред'явленням проявляти під час скандалу – холодність і байдужість, пізніше – тепло й увагу. Дослідниця радить забути скандал, порушення, які зробила дитина, ніби їх зовсім не було; застерігає від влаштування сцен примирення, прощення і т.п., які можуть призвести до закріплення ритуалу: скандал – примирення [2, с. 267].

Як зазначено вище, дитині з синдромом негативного самопред'явлення властива яскрава демонстративність. Тому вихователю необхідно допомогти дитині знайти таку галузь діяльності, у якій вона зможе реалізувати свою демонстративність. Це можуть бути заняття різними видами творчої діяльності: малюванням, ліпленням, аплікацією тощо. Процес і результат роботи такої дитини обов'язково варто відзначити: дитину похвалити перед усіма дітьми, а роботу виставити на виставці дитячих робіт, щоб її побачило якнайбільше людей. Також доцільно залучати таку дитину до підготовки й участі у різних святкових заходах: святкових ранках, виставах, концертах, конкурсах тощо. Це дозволить дитині отримати позитивну увагу до себе, відчувати свою соціальну значущість та інтелектуальну й творчу спроможність.

Крім того, вихователю дошкільного навчального закладу дуже важливо співпрацювати з батьками дитини з синдромом негативного самопред'явлення.

Як зазначає О.А. Стребелева, досить розповсюдженим є парадоксальне поєднання у однієї і тієї самої дитини як негативного, так і позитивного самопред'явлення [2, с. 267]. Перебуваючи поза межами власного дому (в гостях, у дошкільному навчальному закладі, поліклініці тощо), дитина поводить гарно, а вдома – погано. Це зумовлено тим, що батьки більше не звертають увагу на дитину, коли вона гарно поводить. Тому вона знаходить інші засоби аби привернути до себе їхню увагу, зокрема поводить погано. Вихователю слід ознайомити батьків з причинами виникнення негативного самопред'явлення, психологічними особливостями та особливостями діяльності такої дитини, принципами й методами корекційної роботи, висвітленими у цій статті. Варто підкреслити вирішальне значення реакції оточуючих, передусім батьків, на негативні прояви у поведінці їхньої дитини, які можуть підсилити або послабити їх. Досвід показує, що узгоджена соціально-виховна робота вихователя дошкільного навчального закладу й батьків дитини щодо корекції негативного самопред'явлення призводить до послаблення або зникнення цього синдрому.

Отже, соціально-виховна робота з дітьми дошкільного віку з синдромом негативного самопред'явлення має здійснюватися за таким принципом: приділяти увагу дитині тоді, коли вона поводить добре; не приділяти уваги – якщо дитина поводить погано. Також необхідно забезпечити дитині можливість реалізації властивої їй демонстративності шляхом залучення її до творчих видів діяльності, а також участі в різноманітних святкових заходах.

Література:

1. Пихтіна Н.П. Профілактика негативних проявів у поведінці дітей : навч. посіб. / Н.П. Пихтіна. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2014. – 376 с.
2. Специальная дошкольная педагогика : учеб. пособ. / [Е.А. Стребелева, А.Л. Венгер, Е.А. Екжанова и др.]; под ред. Е.А. Стребелевой. – М.: Изд. центр „Академия”, 2001. – 312 с.